

**К. Дербишев атындагы
Талды - Булак орто мектеби**

Класстан тышкары

предметтик иш

**Тема: Кыргыздын бир тукуму,
кочмон элдин кулуну,
таланттуу акын -
Турар Кожомбердиев**

Мугалим: Исмайылова С.Д.

Тема: Кыргыздын бир тукуму, көчмөн элдин кулуну,
таланттуу акын –Турар Кожомбердиев

Максаты:

1. Акындын өмүрү жана чыгармачылыгы, замандаштарынын эскерүүлөрү жөнүндө билишет.
2. Эсте сактоо, кабыл алуу, ойлоо жөндөмдүүлүктөрү артат. Көркөм, так айтууга машыгышат.
3. Акындын чыгармачылыгын баалоого, адептүү, ак ниет, эмгекчил, калыс болууга үндөйт.

Жабдылышы : китептер, түстүү сүрөттөр, ырлар, ТСО.

Жүрүшү:

Сабактын мерчеми

1. Кириш сөз
2. Акындын өмүрү жана чыгармачылыгы
3. Замандаштары эскерет
4. Жыйынтыктоо

1. Кириш сөз

„Табийгатынан кудуреттүү” жаралган таланттар болот. Алгачкы кадамынан поэзия дүйнөсүнө шыр кирип, шар өткөн ошондой күчтүү таланттардын бири- Турар. Табийгаттын таң каларлык ырчысы жердеш акыныбыз 75 жашка чыкмак

....Кыргыздын ыр көлүнө шыңгырап куюлуп турган тунук булак, күн аптапта жээгине жата калып, каңгычы шимирип турган ажайып булак.

Сүйүнбай Эралиев

.....Турар кубанычтын, аруунун, сүйүүнүн акыны.

Токтоболот Абдумомунов

.....өз оюнан кайтпаган, бир сөздүү, кадимки жомоктогу баатырдын белгилери көрүнүп турар эле

Майрамкан Абылкасымова

„Турар туулганда апабыз ырым- жырымдап, бир эмчегин жаңы туулган күчүккө эмизип, балдары көп чарчап жүрөгү үшүп калган неме, наристенин өмүрү узун болуп турар бекен деп Турар койгузган. Апабыз Гүлнаар 44 жашында дүйнөдөн кайтыш болгон. Ошондо Турар 4 жаштагы чагы. Турар, бир жагынан, кичинесинен топ жарган тентек, эрке, шок болсо, экинчи жагынан, ак көңүл, ишенчээк, жандан башкача боорукер болгон”

1 мүнөткө эскерүү

Акындын өмүрү жана чыгармачылыгы.

Өмүрүм өмүр үчүн күйүп бүтөт.

Өлүмгө бир тамчы да калбай калат

Турар Кожомбердиев 1941-жылы 22-июнда Жайыл районундагы Сары-Булак айылында туулган. 1953-жылы Сары-Булак орто мектебинин башталгыч класстарын бүтүргөн. 1959-жылы борбордогу А.С.Пушкин атындагы №5 кыргыз орто мектебин бүткөн.

1961-жылы алгачкы ырлар жыйнагы „Көлчүктөгү ай” деген ат менен жарык көргөн. 1966-жылы Кыргыз мамлекеттик университетинин филология факультетин бүткөн. 1970-жылы Кыргызстандын Ленин комсомолу атындагы сыйлык ыйгарылган. 1989-жылы 30-январда дүйнөдөн кайткан. 1990-жылы 25-июлда Кыргыз ССР Министрлер советинин 232-токтому менен Сары-Булак айылындагы орто мектепке акындын ысымы берилген.

Кара-Балта шаарында акындын ысымындагы чоң көчө бар.

Кыргыз элден ажал эмне сурабай,

Алып кеттиң алп акынды, кудай ай!

Эми шаңдуу, шаттуу ырлар ким жазат

Бычырайбы биз жактырган „Көлчүктө ай?”

...Татаал жолду тандап алгам тил албай, тартып келем

чыгарманын азабын Таасын ойду кайырмакка илалбай.

„Көлчүктөгү ай” (1961) китебиндеги балдарга арналган ырлары.

1. Көлчүктөгү ай
2. Кылганы кызык
3. Кызык
4. Ким эмне дейт
5. Ким эмнеден коркот
6. Борс күчүк

„Таңкы симфония” (1961-жыл) китебинен

Өчүрбөстөн жүрөктөгү жалынды,

Баягыдай жакшы кайтар малыңды.

Сен да атаке кандай оор жүк болсун,

Калкым үчүн тосуп берем далымды

1. Атама.

Жаш кезимден көрбөй калдым энемди,
Тентек чыктым эч бир билбей ченемди
Бирок дагы мага колуң тийген жок,
Бир жолу да уккан жокмун жеменди.

2. Өлсөң деле маңдай жашың жарыктыр
Таштын боорун жашыл чөптөр жарыптыр
Өмүр бою нан кармаган колуңан,
Бейитиңе буудай өсүп калыптыр
Мээримине суусаганда апаңдын
Жытын искеп жамынамын чапанын
Бир ырымды окубадың апаке
мен ушуга абдан- абдан капамын

„Апа”

Энени сыйлабоо укмуштуудай чоң күнөө
Сен жөнүндө баштарымда ыр ырдап,
Сөздөр жыйнап, чегирткедей чырылдап,
Сөздөр чууруп, кумурскадай капташып,
Жылдыз сымал бийиктерден жымыңдап

3. Күн. Жер. Жүрөк (1970-жыл) китебинен
Кечир эже көңүлүңдү канатсам
Жүрөгүңө капалыкты таратсам
Жарымысы сеники деп эсептейм
Мен турмушта кандай чоң иш жаратсам

Экинчи энем Уулчага

Сен билесиң карамды да, агымды,
Бул дүйнөдө ачкансың багымды.
Качан болсо энем болгон эжекем,
Көрө билдиң жалаң жакшы жагымды.

4. Хор: „Күн чыгышым”

Улам карап туш тарапты элөңдеп,
Айтаар сөздү миң кайталап белендеп.
Күн чыгышым сени күтөм зарыгып,
Анык беле айткан сөзүң келем деп.

Тоонун суусу аңтарылып иримдеп,
 Дарак ырдайт жалбырагы дирилдеп.
 Күн чыгышым келсең боло күттүрбөй,
 Салааланып, саамай чачың бириндеп.

„Кызыл алма” (1965-жыл) китебинен

Тамчы жаш

(Улуу Ата Мекендик согушта курман болгон жоокерлерге)

.....Дары жыты кан жытына аралаш жеңген учур, кандай кымбат
 кандай аз!

6. Кыргыздар

Кыргыздар ыр жараткан ырга закым!
 Кыргыздар ыр канатчан, ырга жакын.
 Кыргызга коюндашып кучакташкан,
 Кайкалап учуп чыгат болуп акын.

7. Ысык-Көл

Энедей бети бырыш. Сагынганым!
 Тыңшаймын жүрөгүнүн кагылганын.
 Миздерин жылтылдатып кылыч кылып,
 Канымда кармап турат чагылганым.

8. Сары-Булактагы түн

Күн батып, караңгылык өкүм сүрөт,
 Салкын жел эркелетип беттен сүйөт.
 Сүйгөнүм, учкан уям Сары –Булактан.
 Балбылдап Ильич шамы жаңы күйөт „ыр булак” (1984-жыл) китебинен

9. Байлык

Упчу соргон

Чыпалактай кызым бар

Ушу менин:

Түгөнбөгөн байлыгым „Кызыл алма” (1965-жыл) китебинен

Түнкү серенада. Хор

Экөөбүздүн сүйүүбүз эчак өлгөн.
 Экөөбүздүн сүйүүнү, өзүң көмгөн,
 Солк эттим, кезигишип капыс жерден,
 Чымчыктай уясынан жылан көргөн

11. „Ыр булак” (1984-жыл) китебинен

Кыргыз үнү

Чыңгыз Айтматовго

Бийик -бийик ашуулардан өтүптүр,
Бир эл эмес, бүт элдерге жетиптир.
Жалгыз эне төрөсө да бир кезде,
Жалпы баарын нурлуу кылып кетиптир.

12. Шумкар гана басып өтөт

Жолон Мамытовго

Толгон эл тойлоп жыргап, түзүк өтөт.
Томояк ашка тойбой, үшүп өтөт.
Тойгонго ыраазыбыз далайыбыз.
Толкунду шерлер гана сүзүп өтөт.
Дүйнөдөн семиз өтөт, арык өтөт.
Даңгырап менуар өтөт, карып өтөт.
Токтолот далай пенде көмөчүнө,
Тоскоолду шумкар гана жарып өтөт!

13. „Ыр булак”(1984-жыл) китебинен

Хор- „Кумар көз”

Добушуң күмүш сымал,
Жагымдуу шыңкылдаган.
Саамайың кундуз сымал,
Кулпунуп, шыңкылдаган.
Жибектей назик селки,
Сүрдөнтүп көз карашың .
Жигиттер ашык болуп,
Жүрөктөр зырпылдаган
Самайбыз бир көрүүгө,
Саргайып эзилебиз
Сагалап арттан ээрчип.
Сабактан кечигебиз.
Ансайын алыстайсыз
Ан сайын керилесиз
Адамдын колу жеткис

Аскадай сезилесиз.
 Апаппак жел кайыктай,
 Алыста калкылдаган.
 Күн тийген зоока сымал.
 Күзгүдөй жалтылдаган.
 Кумар көз карындашым.
 Курдаштар ашык болгон.
 Кубулжуп добушуң ай.
 Кулакта шыңкылдаган

Замандаштары эскерет

.....Өмүрдөн, бул жашоодон жадагансып,
 Өтүштү Жолон, Турар катар учуп.
 Ата Журт ыры аңгырай түшкөнсүдү,
 Кеткендей бир кезекте Жоомарт, Жусуп.

- а) Сооронбай Жусуев
- б) Субайылда Абдыкадырова
- в) Түмөнбай Байзаков
- г) Нурпаис Жаркынбаев
- д) Аман Карыбеков

Айла жок да, мейли кыска жашасын.
 Калтырыптыр ыр саптардын тазасын,
 Түрүүлөрдүн катарында калдайып.
 Басып жүрөт, ачып коюп жакасын.

Казакбай Абдышев

Хор: Жаштык

Жыйынтыктоо: Турар жеке эле мыкты акын гана эмес, өзүнүн көлөмүнө жараша кең пейил жакшылыктын бөлөктү каалабаган мээримдүү, калыс, ойчул, тапкыч адам эле деп эскерип келебиз. Биз аны тоолор менен бирге жашатабыз. Жакшы сапаттары менен кыйбас, сырдуу да, кымбат да.